

HÁTTÉRANYAG A SAJTÓ RÉSZÉRE

Még hány Kolontár kell nekünk?

A hatóságok és a civil szervezetek egyaránt rendkívül fontos szerepet töltenek be a társadalomban, a gazdaságban, elősegítve a demokratikus és a jogkövető magatartást, illetve a társadalmi feszültségek és igazságtalanságok mérséklését. A hatóságok és a civil szervezetek gyengítése külön-külön is súlyos zavarokat okozhat az ország működésében. Jelenleg azonban a takarékoskodásra hivatkozással mindegyiküket páratlan megszorításokkal sújtja a kormányzat. Ezek a forrásmegvonások azonban valójában nem megtakarítást jelentenek, hanem további terheket mind az államháztartás, mind a gazdaság számára. A civil szervezetek ezért követelik a kormánytól, hogy reálértéken legalább a 2010. évinek megfelelő összeget biztosítson a hatóságok és a civil szervezetek számára. Egyúttal sürgetik, hogy fontolja meg a környezetvédő civil szervezetek javaslatait az államháztartási bevételek növelésére, illetve a kiadások csökkentésére.

Mit érnek a civil szervezetek?

A civil szervezetek Magyarországon a GDP 4-5%-át állítják elő, mintegy 100 000 munkahelyet tartanak fenn. Hozzáadott értékük, önkéntes (ingyenesen végzett) munkájuk kimutathatóan a kapott támogatások többszöröse. 2008-ban 4,4 millió ember tartozott a tagjaik közé. Ezek a szervezetek sok olyan szolgáltatást nyújtanak, amelyek létfontosságúak a társadalom szempontjából, azonban az állam csak jóval nagyobb költséggel, sokkal kisebb hatékonysággal tudna elvégezni. Mindezt felismerve, az állam és a helyi önkormányzatok világszerte támogatják a működésüket. Európa nyugati felén az állami-önkormányzati támogatás aránya átlagosan 60 százalékos a civil szervezetek bevételeiben, míg nálunk csupán 40 százalékos. Tehát Magyarországon az állam által adott minden forinthez, a civil szervezet még 1,5 forintot tesz hozzá, és ezt még kiegészíti a hatalmas értékű, de nehezen számszerűsíthető önkéntes munka. Még az Egyesült Államokban is 30 százalék körüli az állami támogatás aránya, pedig ott egyrészt sokkal nagyobb magánvagyonok halmozódtak fel, amiből jóval könnyebb ilyen jellegű támogatást nyújtani, másrészt pedig az elmúlt évszázadok során kialakult az adományozás kultúrája, ami nálunk még többnyire hiányzik.

Mire szavaztak a magyar választópolgárok?

„A Fidesz – Magyar Polgári Szövetség azért alakult meg, hogy szabad, független, demokratikus és gyarapodó országgá váljon Magyarország. A kezdeti időszakban az akkori kommunista elnyomó szervekkel szemben a Fidesz alapítói számára nem volt más védelem, mint a nyilvánosság és az emberi jogok melletti bátor kiállás. Az emberi jogok biztosítását a demokrácia alapvető feltételének tekintjük, ezért védelmét napjainkban is kiemelten fontosnak tartjuk. Meggyőződésünk, hogy egy egészséges demokrácia csak a polgárok által létrehozott öntevékeny szervezetek közreműködésével képzelhető el, ezért a civil szervezetek és a vallási közösségek egyaránt számíthatnak a támogatásunkra. (...) A Fidesz nem fél a polgárok önrendelkezési jogától. (...) **A civil szervezetek a polgári Magyarország fontos építőkövei.** Egy egészséges demokráciában óriási szerep hárul a polgárok által létrehozott öntevékeny közösségekre, a civil szervezetekre. Ma Magyarországon éppen azok a civil szervezetek vannak a legnehezebb helyzetben, amelyekre a legnagyobb szükség lenne: a valóban alulról szerveződő, pártoktól független szervezetek. A civil szervezetek működésének megkönnyítése érdekében komplex intézkedéscsomagot tervezünk (...) Megerősítjük a Nemzeti Civil Alapprogramot.” Ezt tartalmazza a Fidesz Erős Magyarország című programja. Erre szavaztak a magyar választópolgárok.

Mi a valóság?

A Fidesz-KDNP kormányra kerülése óta a civil szervezetek működési feltételei folyamatosan és nagymértékben romlottak. A Nemzeti Civil Alap (NCA) korábban évente 7 milliárd forint felett rendelkezett, amiből évente mintegy tízezer civil szervezet jutott támogatáshoz. Az NCA forrásait ebben az évben először 3,5 milliárd forintra, majd 2,8 milliárd forintra csökkentette. A 2012. évi költségvetési törvényjavaslatban pedig már mindössze 1,4 milliárd forint szerepel. Ezen túlmenően az NCA-ban a döntéshozatal is kormányzati befolyás alá került: nagyrészt megszűnt a korábbi, jól működő rendszer, amelyben civilek által választott döntéshozók osztották el a rendelkezésre álló forrásokat. Mindezzel egyidejűleg a civil szervezetek részére előirányzott szakminisztériumi forrásokat is drasztikusan csökkentették, miközben olyan külföldi források is megszűntek, amelyek a civileket támogatták hazánkban, mint például a norvég támogatási alap civil pályázatai. A hazai kezelésű uniós forrásokhoz való hozzájutást megnehezítették, a pályázatok, illetve azok elbírálása gyakorlatilag kiszámíthatatlanná vált. Az uniós források elérése a civil

szervezetek számára egyébként is lényegében ellehetetlenül, hiszen ezekhez hazai önrészt kell biztosítani, ami ezentúl aligha áll majd rendelkezésükre.

Az NCA forrásainak leaszttása és a civil szervezetek egyéb anyagi forrásainak az elzárása azt eredményezi, hogy több ezer alkalmazott válik munkanélkülivé, sok száz civil szervezet megszűnik. Mindennek tragikus hatása lesz a magyar társadalomra és gazdaságra: még inkább lezüllebenek a szociális, kulturális, egészségügyi, oktatási és környezetvédelmi területek, amelyek leginkább igénylik és eddig igénybe is vették a civil szervezetek közreműködését.

Kinek kedvez a hatóságok és a civil szervezetek legyengítése?

Miközben folyik a civil szervezetek szétverése, a hatóságok sem járnak jobban. Az elmúlt évtizedben az egyébként sem igazán erős népegészségügyi, építésfelügyeleti, fogyasztóvédelmi, növényvédelmi, környezet- és természetvédelmi, valamint egyéb szervek komoly megszorításokat szenvedtek el (az ÁNTSZ-t például költségvetésében és létszámában is megfélezték). Most mindezek a szervezetek újabb leépítések elé néznek. Így például – a 2012. évi költségvetési törvényjavaslat szerint – a jövő évben a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségek ráfordításait 30 százalékkal kurtítják meg.

Az elmúlt évek a nagy környezetvédelmi és egészségügyi botrányoktól voltak hangosak. Német szeméttűgy, erdőségek törvénytelen kivágása (ellopása), súlyos vízszennyezés Esztergomban, pirospaprika-botrány, élelmiszer-átcímkézések – csak néhány azok közül az események közül, amelyeket megfelelő hatósági ellenőrzés, illetve civil kontroll meg tudott volna előzni. A vörösiszap-katasztrófa sem sújtotta volna Kolontár, Devecser és Somlóvásárhely lakóit, ha az állami szervek komolyan vették volna a környezetvédő civil szervezetek figyelmeztetéseit, illetve ha a hatóságoknak lett volna kapacitásuk arra, hogy a helyszínen ellenőrizzék az ajkai vörösiszap-tározót, és nemcsak az érintett cég által benyújtott papírokból tájékozódtak volna annak állapotáról.

Tehát immár sem a civil szervezetek, sem a hatóságok nem tudnak majd hatékonyan fellépni a lakosság biztonságának megóvása, illetve a keletkező bajok elhárítása érdekében. Az emberek kiszolgáltatottsága rendkívüli mértékben fokozódik. Tehát a károk sokkal nagyobbak lesznek, mint amennyit a kormány a hatóságokon és a civil szervezeteken „megtakarít”.

Honnan legyen forrás?

A kormányzat fő érve, hogy nincs forrás a hatóságokra és a civil szervezetekre. Ugyanakkor – értesüléseink szerint – semmiféle elemzés nem készült arról, hogy ennek a „takarékoskodásnak” milyen társadalmi, gazdasági, környezeti hatásai lesznek.

A környezetvédő civil szervezetek álláspontja szerint azonban ezek a forrásmegvonások nem megtakarítást jelentenek, hanem további terheket mind az államháztartás, mind a gazdaság számára. Ugyanakkor látnak lehetőséget s jelentős államháztartási többletbevételekre és kiadáscsökkentésekre.

A civil szervezetek többlet fizetnek be adóként, mint amennyi támogatást kapnak az államtól. Továbbá keresletet gerjesztenek a gazdaságban, ami közvetve növeli az adóbevételeket. Számos civil szervezet jelentős külföldi támogatásokat kap, amelyekhez csak a hazai önrész biztosításával juthat hozzá, így ez utóbbiak megtartása és növelése szintén a hazai gazdaságot gyarapítja.

A hatóságok és a civil erősítése több tízmilliárd forint állami többletbevételt eredményezhet azáltal, hogy hatékonyabbá, kiszámíthatóbbá teszi a gazdaság működését. Sőt, a hatékonyabb ellenőrzés jobb minőségre ösztönzi a vállalkozásokat, aminek szintén kedvező nemzetgazdasági hatásai vannak. A piacgazdaság szabályszerű és korrekt működéséhez bonyolult és kiterjedt állami és civil intézményrendszerre van szükség. Miközben a rendszerváltás során a magántulajdon megteremtésével, az árak felszabadításával, a külföldi működőtőke beengedésével a gazdaság liberalizálása szinte egy csapásra megtörtént, az intézmények, ellenőrző és szabályozó szervek kialakítása hosszadalmas folyamat. Márpedig ami nélkülük létrejön, az nem a szabad piac, hanem a szabad rablás színtere.

Léteznek további lehetőségek is a forrásteremtésre. Nem kellene eltörölni a külföldi gépjárművek adóját, meg kellene számolni közúti fuvarozók szja-kezdvményét és a kereskedelmi gázolajat, be kellene vezetni a tehergépkocsik kilométer-arányos útdíját, korlátozni kellene a személyautó magánhasználatának céges költségként történő elszámolását, be kellene vezetni egy szolidaritási adót a legjobban keresők részére, adót kellene kivetni a repülőjegyekre, emelni kellene a bányajáradékot, meg kellene szüntetni a cégek egyedi, piactorzító támogatásait, egyelőre nem kellene újabb autópályákat építeni, nem kellene az EU-tól halasztást kérni a villamosenergia-szektorban a teljes szén-dioxid kibocsátásért egyébként kötelezően fizetendő díj alól. Ezek az államháztartási többletbevételek, illetve kiadáscsökkentések nagyságrendekkel többek lennének, mint a hatóságoktól és a civil szervezetektől elvont, illetve elvonásra tervezett összegek.